

18. Дякович М. М. Сімейне право України: навч. посіб. // М. М. Дякович. – К. : Правова єдність, 2009. – 512 с.
19. Сімейне право України: навч. посіб. // [О. І. Харитоновна, В. О. Гончаренко, О. М. Калітенко, О. В. Крилова та ін.]; за ред. Є. О. Харитоновна. – К. : Істина, 2008. – 200 с.
20. Сімейне право України: підруч. [2-е вид., перероб. і допов.] / [Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова та ін.]; за ред. В. І. Борисової, І. В. Жилінкової. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 288 с.
21. Гражданское право: учеб. [в 3-х томах] // [Е. Н. Абрамова, Н. Н. Аверченко, Ю. В. Байгушева и др.]. – Т. 3. – Ч. 2. – М., 2010 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://all-books.biz/pravo-grajdanskoe/ponyatie-printsipyi-semeynogo.html>.
22. Бородинский В. И. Гносеологический аспект исследования механизма взаимодействия принципов и норм гражданского права / В. И. Бородинский // Государство и право. – 2002. – № 5. – С. 108–110.
23. Алексеев С. С. Общие дозволения и общие запреты в советском праве [Текст] / С. С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1989. – 286 с.
24. Бабаев В. К. Презумпции в российском праве и юридической практике / В. К. Бабаев // Проблемы юридической практики. – Н. Новгород, 2000. – С. 323–330.

УДК 347.44

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОГОВОРОМ ПОСТАЧАННЯ ПОБУТОВОГО СПОЖИВАЧА ТЕПЛОВОЮ ЕНЕРГІЄЮ RESPONSIBILITY FOR SUPPLY CONTRACT HOUSEHOLD CONSUMERS OF THERMAL ENERGY

Топоркова М.М.,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри туризму та соціальних наук

Харківського торговельно-економічного інституту

Київського національного торговельно-економічного університету

Стаття присвячена відповідальності сторін за договором постачання тепловою енергією. У роботі розглянуто поняття цивільно-правової відповідальності та умови і підстави притягнення сторін договору теплопостачання до неї. Висвітлено різні концепції учених, положення нормативно-правових актів з даного питання.

Ключові слова: цивільно-правова відповідальність, договір, тепла енергія, побутовий споживач, зобов'язання.

Статья посвящена ответственности сторон по договору снабжения тепловой энергией. В работе рассмотрено понятие гражданско-правовой ответственности, условия и основания привлечения сторон договора теплоснабжения к ней. Освещены различные концепции ученых, положения нормативно-правовых актов по данному вопросу.

Ключевые слова: гражданско-правовая ответственность, договор, тепловая энергия, бытовой потребитель, обязательства.

This article is sanctified to the responsibility of sides by agreement of providing with thermal energy. The paper considers the concept of civil liability and conditions and bases of bringing parties to the contract to supply it. Article deals various concepts of scientists provisions of legal acts on the subject.

Key words: civil liability, contract, heat, household consumer commitment.

Постановка проблеми. Ст. 610 ЦК України встановлює, що порушенням зобов'язання є його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання [1]. При порушенні зобов'язання настають правові наслідки, установлені договором або законом, при яких особа, яка порушила зобов'язання, притягується до цивільно-правової, адміністративної або кримінальної відповідальності.

Під цивільно-правовою відповідальністю слід розуміти встановлені законом або договором несприятливі наслідки для особи, яка порушила зобов'язання, що виражаються в позбавленні порушника певних цивільних прав або покладення на нього певних обов'язків майнового характеру.

Сторони цивільних правовідносин зобов'язані знати, що невиконання або неналежне виконання ними взятих на себе зобов'язань може спричинити порушення суспільних відносин, майнові втрати та інші несприятливі наслідки для іншої сторони й суспільства в цілому, та не допускати порушення своїх зобов'язань. Тому покладення відповідальності на порушника зобов'язання спрямовано на захист інтересів держави, фізичних та юридичних осіб і є одним з інструментів, які забезпечують стабільність цивільно-правових відносин.

У зв'язку з цим очевидно, що дана тема є актуальною, а з вдосконаленням суспільних стосунків, вимагає постійної уваги з боку не лише законодавця, але й учених цивілістів.

Мета статті – розглянути різні підходи до визначення поняття цивільно-правової відповідальності та умови

і підстави притягнення сторін договору теплопостачання до цивільно-правової відповідальності.

Виклад основного матеріалу. У правовій науці існує думка, що підставою виникнення відповідальності є не саме правопорушення, а наявність певних обов'язків, покладених на всіх без винятку учасників суспільних відносин. Так, Г. Ф. Шершеневич називав правопорушення підставою цивільної відповідальності й виділяв умови притягнення особи до відповідальності: недозволена дія, заподіяння майнової шкоди, порушення суб'єктивного права та вина правопорушника [2]. Й. О. Покровський писав про те, що цивільне право має своїм завданням усунути шкідливі наслідки, заподіяні правопорушенням і для цього важливо одне – установити, чи є явним те, що називається правопорушенням і що дає підставу покласти відповідальність на його винуватця [3]. В. О. Тархов указував, що різниця між кримінальною й цивільно-правовою відповідальністю вельми суттєва. Якщо в кримінальному праві завжди вирішується питання про винність тільки однієї сторони, то в цивільному праві винними можуть бути визнані обидві сторони [4].

У свою чергу Г. К. Матвеев запропонував уважати підставою цивільно-правової відповідальності склад правопорушення, що включає в себе сукупність об'єктивних і суб'єктивних елементів. До об'єктивних елементів відносяться: протиправна поведінка, її результат і причинний зв'язок між ними. Суб'єктивним елементом виступає вина правопорушника. Г. К. Матвеев підкреслював, що за відсутності одного із зазначених елементів відповідальність не може настати [5].

Критикуючи точку зору, Г. К. Матвєєва за розподіл елементів складу правопорушення на об'єктивні й суб'єктивні та невиправдане зближення їх з елементами складу злочину, С. С. Алексєєв пропонує розглядати об'єкт, суб'єкт правопорушення і його об'єктивну сторону як ознаки складу цивільного правопорушення [6]. Позиція С. С. Алексєєва відносно складу правопорушення більш обґрунтована, ніж точка зору Г. К. Матвєєва, оскільки перший не включає провину до числа обов'язкових елементів правопорушення й говорить про більш точне відображення специфіки відповідальності в цивільному праві.

О. С. Іоффе та М. Д. Шаргородський у своїх працях пишуть про те, що для наявності відповідальності необхідне суспільно небезпечно, протиправне, винне діяння. На думку науковців, відсутність одного із зазначених елементів виключає відповідальність [7].

Відповідальність є однією з основних категорій, що використовується в правозастосовній діяльності взагалі та цивільно-правовій зокрема. Про природу юридичної відповідальності існує чимало різних точок зору. Так, О. Е. Лейст схиляється до думки, що ця відповідальність не що інше, як реалізація санкції норми права, бо зміст санкції зводиться до встановлення певних юридичних наслідків поведінки [8]. На думку В. П. Грібанова, юридична відповідальність є однією з форм державно-примусового впливу норм права на порушників, яка полягає в застосуванні до них передбачених законом санкцій, тобто заходів відповідальності, що тягнуть за собою додаткові несприятливі наслідки для них [9].

Цінність цивільного права, на відміну від інших галузей права, полягає в тому, що воно у своїх нормах містить широкий арсенал засобів впливу на поведінку фізичних осіб та організацій через їхні інтереси й за допомогою інтересів. Одним із таких способів впливу на майнові інтереси осіб виступає застосування до правопорушників майнових санкцій, а конкретно – цивільно-правової відповідальності.

Поняття суті санкцій та їх співвідношення з поняттям відповідальність залишається дискусійним як у літературі із загальної теорії права, так і в галузевих юридичних науках.

Наприклад, О. Е. Лейст, відзначаючи, що санкція безпосередньо пов'язана з вимогою певної поведінки, яка міститься в правовій нормі, указував, що в юридичному зобов'язанні відображається вимога належної поведінки, а санкція – це спосіб державного примусу до виконання цієї вимоги, загроза примусу на випадок її порушення. О. О. Красавчиков під санкцією розумів установлену законом міру майнових або інших правових, невігідних для особи, наслідків, які застосовуються в разі недотримання закону, невиконання прийнятих зобов'язань, заподіяння шкоди або за наявності інших, передбачених законом підстав [10].

Як указувалося вище, одним із різновидів санкцій виступає цивільно-правова відповідальність. Цивільно-правова відповідальність як різновид санкції – це застосування до правопорушника заснованих на законі невігідних правових наслідків, які проявляються в позбавленні його певних прав, або в заміні невиконаного зобов'язання новим, або в приєднанні до невиконаного зобов'язання нового додаткового [11].

Цивільно-правова відповідальність у майновому правопорядку виконує компенсаційну, превентивну, виховну та штрафну функції, які різняться за своїм змістом, але тісно пов'язані між собою, оскільки всі вони кінцевою метою мають задоволення законних прав та інтересів суб'єктів приватного майнового обороту. При укладенні договору сторони, погоджуючи підстави, умови та міри відповідальності, виходячи з власних потреб та інтересів, самі визначають, які функції для них відіграє першорядне значення: одні зацікавлені у виконанні зобов'язання в

натурі, інші в можливості покарати порушника, більшість же мають на меті компенсації можливих втрат від правопорушення шляхом відновлення майнового становища, яке існувало до порушення суб'єктивного права. На покаранні й на вихованні правопорушника в першу чергу наполягає потерпілий, звертаючись за захистом порушеного свого права безпосередньо до самого винуватця або в юрисдикційний орган, а перенесення несприятливих наслідків від дій порушника на самого правопорушника є справедливим і природним. Отже, головною особливістю цивільно-правової відповідальності називають відповідність розміру відповідальності розміру заподіяної шкоди.

Ст. 611 ЦК України закріплює такі види відповідальності за порушення умов договору: сплату неустойки, відшкодування збитків і моральної шкоди. За загальним правилом цивільне законодавство встановлює повну відповідальність особи, яка порушила умови договору, тобто повне відшкодування завданих потерпілому збитків. Так, відповідно до ст. 623 ЦК України, боржник, який порушив зобов'язання, має відшкодувати кредитором завдані ним збитки. Розмір збитків, завданих порушенням умов зобов'язання, яке випливає з договору, доказывается кредитором.

Варто зазначити, що сторона, чиї права порушені, не завжди може повністю компенсувати свої збитки (задовольнити свій інтерес), оскільки законом або самим договором можуть бути встановлені деякі обмеження. По-перше, обмеження стосуються легітимності самого права сторони, чиї права порушені, на відшкодування шкоди, тому не будь-яке заподіяння може спричинити цивільно-правову відповідальність, яка потребує відшкодування. Для визначення легітимності права встановлюються підстави й умови відповідальності. По-друге, обмеження можуть стосуватися й розміру відповідальності, коли особа може компенсувати тільки або реально завдані збитки, або в тій сумі, що визначена договором чи законом [12].

Законодавством колишнього СРСР при здійсненні теплопостачання споживачів передбачалася обмежена за обсягом відповідальність теплопостачальних організацій. Обмеження полягали в тому, що споживач був позбавлений права стягувати з теплопостачальної організації збитки, а зобов'язаний був лише сплатити штраф. У той час як на споживачів поширювалося загальне правило про повну відповідальність. Нині, з огляду на те, що згідно зі ст. 714 ЦК України, до поставок енергетичних ресурсів через приєднану мережу застосовуються загальні положення про договори поставки та купівлі-продажу, відповідальність за неналежне виконання умов договору за загальним правилом передбачається рівною мірі щодо обох сторін тобто як щодо споживача, так і щодо теплопостачальної організації. Слід зазначити, що ЦК України не конкретизує відповідальність сторін за неналежне виконання або невиконання умов договору постачання споживачам теплової енергії через відсутність закріпленого в ЦК поняття договору енергопостачання й особливостей регулювання відносин у сфері енергопостачання за допомогою цього договору.

На рівні спеціального законодавства питання відповідальності сторін при здійсненні постачання тепловою енергією регулюється Законом України «Про теплопостачання» [13]. Аналізуючи цей Закон, слід звернути увагу на те, що питанню відповідальності присвячена ст. 31 Закону України «Про теплопостачання», водночас варто відзначити, що відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання умов договору в цій статті не прописана. У згаданій статті більшою мірою прописана відповідальність теплопостачальної організації та юридичних осіб, чия діяльність прямо або опосередковано пов'язана з постачанням теплової енергії. Поряд із цим Закон України «Про житлово-комунальні послуги» при порушенні споживачем істотних умов договору – невнесення споживачем

чем плати за спожиті послуги – передбачає застосування таких способів захисту прав тепlopостачальної організації: стягнення неустойки (пені), припинення надання послуг, відшкодування боргів за рахунок майна та доходів боржника [14].

Як відомо, нарахування та стягнення пені в разі несвочасної оплати спожитої теплової енергії побутовими споживачами – фізичними особами зараз заборонено Законом України «Про тимчасову заборону стягнення з громадян України пені за несвочасне внесення плати за житлово-комунальні послуги» [15].

У разі несплати побутовими споживачами вартості спожитої теплової енергії тепlopостачальна організація може звернутися до суду та стягнути борг за спожиту теплову енергію в судовому порядку. Для цього потрібно дотриматися певних процесуальних дій – надіслати листавимогу тепlopостачальника до боржника про сплату суми заборгованості. У листі-визомі має бути попередження про те, що в разі непогашення суми боргу до суду буде подано позовну заяву про примусове стягнення суми боргу. У разі невиконання боржником рішення суду добровільно борг стягується в примусовому порядку органами Державної виконавчої служби.

Згідно із Законом України «Про виконавче провадження» [16], відшкодування боргу за спожиту теплову енергію має здійснюватися в першу чергу за рахунок коштів боржника (споживача – фізичної особи), у другу – за рахунок його майна, а у випадку недостатності чи відсутності коштів та майна – за рахунок доходів боржника – побутового споживача. За рішенням суду в разі відсутності коштів у боржника на його майно може бути накладено арешт (проведено опис), після чого це майно буде продано в примусовому порядку. Ст. 62 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає можливість звернення стягнення на нерухоме майно боржника, але лише в разі відсутності в нього достатніх коштів або рухомого майна. Реалізація нерухомого майна боржника провадиться шляхом продажу з прилюдних торгів.

Відшкодування боргів за рахунок доходів боржника здійснюється при відсутності у споживача-боржника коштів чи недостатності майна боржника для повного покриття належних до стягнення сум. Відповідно до ст. 70 Закону України «Про виконавче провадження», розмір відрахувань, що може бути утриманий із заробітної плати (пенсії, стипендії) боржника не може перевищувати 20 відсотків.

Варто відзначити, що ефективність цивільно-правової відповідальності залежить передусім від її застосування до конкретних осіб, які мають значну заборгованість за споживання теплової енергії. Однак механізм майнової відповідальності ще не достатньо задіяний.

З викладеного є очевидним те, що заходи відповідальності стосуються передусім споживачів теплової енергії, тоді як відповідальність тепlopостачальних організацій є обмеженою. Так, у випадку надання тепlopостачальною організацією послуги тепlopостачання неналежної якості ця організація практично не може бути притягнута до відповідальності, оскільки законодавчо закріплено, що послуга тепlopостачання буде вважатися якісною, якщо внутрішня температура повітря в приміщенні буде дорівнювати 18 градусам за Цельсієм. Тобто жодний спеціальний закон не встановлює межі температури теплоносія, який дав би можливість визначити споживачу якість послуги тепlopостачання.

Виходячи з положень ст. 525 ЦК України, тепlopостачальна організація повинна виконати свої зобов'язання згідно з укладеним договором. Ст. 611 ЦК України у разі невиконання або неналежного виконання взятих на себе зобов'язань передбачає сплату неустойки або відшкодування збитків і моральної шкоди, тоді як закони України «Про житлово-комунальні послуги», «Про тепlopостачання», а також Правила надання послуг з централізованого

опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення передбачають відповідальність тепlopостачальної організації за порушення умов договору умовно.

Так, у випадку, якщо тепlopостачальна організація неналежним чином виконала умови договору тепlopостачання, а саме не забезпечила якість теплоносія або порушила строки постачання в разі ліквідації аварії, Закон України «Про житлово-комунальні послуги», Правила надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення передбачають лише здійснення перерахунку й повернення частини суми, сплаченої споживачем (абонентом) за спожиту теплову енергію [17]. Тобто з оплаченої суми буде вирахована частина суми й повернена побутовому споживачу або зарахована в рахунок майбутніх платежів споживача. З цього є очевидним, що тепlopостачальна організація понесла обмежену відповідальність. І навпаки, якщо споживач несвочасно сплатив або не сплатив вартість спожитої теплової енергії, тепlopостачальна організація, як указувалося вище, має право стягнути зі споживача не тільки фактичну вартість спожитої теплової енергії, а й пеню, інфляційні втрати, а також відсотки за користування чужим майном.

Питання про оплату пені нарахованої тепlopостачальними організаціями досить суперечливе, але якщо в договорі передбачена оплата пені за прострочення або несплату спожитої теплової енергії, крім того, указано розмір пені, то споживач (абонент) зобов'язаний оплатити цю пеню. Якщо ж договір не підписаний або в договорі не передбачена пеня, але, тим не менш, споживачеві прийшла вимога сплатити пеню, то при відсутності порядку встановлення граничних розмірів, обмежень в її нарахуванні будь-яке нарахування пені є оспорюваним.

Крім стягнення пені за неналежне виконання зобов'язань пов'язаних з оплатою спожитої енергії, ст. 31 Закону України «Про тепlopостачання» передбачає застосування штрафних санкцій за правопорушення у сфері тепlopостачання. Так, за перешкоджання доступу або недопущення до систем тепlopостачання та теплоспоживання працівників органів державного нагляду або представників теплогенеруючих (тепlopостачальних) організацій при виконанні ними службових обов'язків передбачений штраф у розмірі до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Це положення Закону України «Про тепlopостачання» поширюється на всіх без винятку споживачів, які мають у власності теплові мережі й обладнання.

Останнім часом із метою забезпечення якості опалення житлових приміщень багато споживачів переходять на автономне опалення й здійснюють самостійне від'єднання від приєднаної системи, ураховуючи те, що законодавчо закріплений порядок припинення договірних відносин у сфері тепlopостачання побутового споживача й відключення його від магістральних або внутрішньобудинкових теплових мереж. З метою уникнення розбалансування теплової системи та заподіяння шкоди тепlopостачальним (теплогенеруючим) організаціям законами України «Про тепlopостачання» та «Про житлово-комунальні послуги» передбачено, що за самовільне (несанкціоноване) від'єднання споживача від теплової мережі тепlopостачальної (теплогенеруючої) організації стягується штраф у розмірі до 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

У випадку, якщо власник теплових мереж відмовляється споживачу в приєднанні його до магістральних теплових мереж для постачання йому теплової енергії, відповідно до ст. 31 Закону України «Про тепlopостачання», на особу, що відмовила в приєднанні до теплових мереж, накладається штраф у розмірі до 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Висновки. Сказане дозволяє зробити такі висновки:

1. Відповідно до положень ЦК України, сторона, що порушила умови договору тепlopостачання побутового споживача, зобов'язана відшкодувати заподіяний цими

діями реальний збиток. Відповідальність обох сторін договору тепlopостачання побутового споживача обмежена відшкодуванням реального збитку, при цьому упущена вигода не може бути стягнута.

2. Для тепlopостачальних організацій і побутових споживачів встановлені єдині підстави майнової відповідальності за порушення умов договору тепlopостачання.

3. Стягнення з побутового споживача (абонента) пені за несвоєчасну оплату або неоплату за спожиту енергію є

законним у разі закріплення цього положення в договорі й відсутності будь-якого обмеження Законом.

4. Споживач (абонент) повинен мати ті ж права щодо стягнення пені з тепlopостачальної організації, що й тепlopостачальна організація, яка може стягувати пеню зі споживача (абонента).

5. Відповідальність за порушення умов договору тепlopостачання щодо якості теплоносія повинна бути не умовною, а реальною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
2. Шершеневич Г. Ф. Курс торгового права / Г. Ф. Шершеневич. – [4-е изд.]. – М. : Изд. Бр. Башмаковых, 1912. – 663 с. – (репринтная копия).
3. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права / И. А. Покровский. – М. : Статут, 2002. – 350 с.
4. Тархов В. А. Гражданское право. Общая часть / В. А. Тархов. – Уфа : Уфимский юридический институт, 1998. – 329 с.
5. Матвеев Г. К. Основания гражданско-правовой ответственности / Г. К. Матвеев – М. : Юрид. лит., 1970. – 312 с.
6. Алексеев С. С. Теория права / С. С. Алексеев. – Х. : БЕК, 1994. – 224 с.
7. Иоффе О. С. Вопросы теории права. / О. С. Иоффе, М. Д. Шаргородский – М. : Госюриздат, 1961. – 381 с.
8. Лейст О. Э. Санкции и ответственность по советскому праву (теоретические проблемы) / О. Э. Лейст. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1981. – 239 с.
9. Грибанов В. П. Осуществление и защита гражданских прав / В. П. Грибанов. – М. : Статут, 2001. – 411 с.
10. Красавчиков О. А. Ответственность, меры защиты и санкции в советском гражданском праве / О. А. Красавчиков // Проблемы гражданско-правовой ответственности и защиты гражданских прав. Сборник ученых трудов. – Свердловск, 1973, Вып. 27. – С. 5–16.
11. Братусь С. Н. Юридическая ответственность и законность. Очерк теории / С. Н. Братусь – М. : Юрид. лит., 1976. – 215 с.
12. Брагинский М. И. Договорное право : Общие положения. Кн. 1 / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский – [2-е изд.]. – М. : Статут, 2003. – 848 с.
13. Про тепlopостачання : Закон України від 2 черв. 2005 р. № 2633-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 28. – Ст. 373.
14. Про житлово-комунальні послуги : Закон України від 26 черв. 2004 р. № 1875-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 47. – Ст. 514.
15. Про тимчасову заборону стягнення з громадян України пені за несвоєчасне внесення плати за житлово-комунальні послуги : Закон України від 13 лист. 1996 р. № 486/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 52. – Ст. 304.
16. Про виконавче провадження : Закон України від 21 квіт. 1999 р. № 606-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 24. – Ст. 207.
17. Про затвердження Правил надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення та типового договору про надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення : постановою Кабінету Міністрів України від 21 лип. 2005 р. № 630 // Урядовий кур'єр. – 2005 – № 186.

УДК 347

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ОСОБИСТЕ НЕМАЙНОВЕ ПРАВО ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ НА ЗДОРОВ'Я» І «ОСОБИСТЕ НЕМАЙНОВЕ ПРАВО ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я» CORRELATION OF CONCEPTS «THE PERSONAL UNPROPERTY RIGHT FOR PHYSICAL PERSONALITY ON A HEALTH» AND «PERSONAL UNPROPERTY RIGHT FOR PHYSICAL PERSONALITY IS IN THE FIELD OF HEALTH PROTECTION»

Тюхтій Н.О.,
аспірант кафедри цивільного права юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена співвідношенню понять «особисте немайнове право фізичної особи на здоров'я» і «особисте немайнове право фізичної особи у сфері охорони здоров'я». Проаналізовано юридичну літературу з приводу визначення цих понять. Також запропоновано власні визначення понять «здоров'я», «особисте немайнове право», «особисте немайнове право на здоров'я», «особисте немайнове право фізичної особи у сфері охорони здоров'я», і доцільність закріплення у Цивільному кодексі України «права на охорону здоров'я».

Ключові слова: здоров'я, особисте немайнове право, особисте немайнове право на здоров'я, право на охорону здоров'я, особисте немайнове право фізичної особи у сфері охорони здоров'я.

Статья посвящена соотношению понятий «личное неимущественное право физической личности на здоровье» и «личное неимущественное право физической личности в сфере охраны здоровья». Проанализирована юридическая литература по поводу определения этих понятий. Также предложены собственные определения понятий «здоровье», «личное неимущественное право», «личное неимущественное право на здоровье», «личное неимущественное право физической личности в сфере охраны здоровья», и целесообразность закрепления в Гражданском кодексе Украины «права на охрану здоровья».

Ключевые слова: здоровье, личное неимущественное право, личное неимущественное право на здоровье, право на охрану здоровья, личное неимущественное право физической личности в сфере охраны здоровья.

The article is devoted correlation of concepts «the personal unproperty right for physical personality on a health» and the «personal unproperty right for physical personality in the field of health protection». Legal literature is analysed concerning determination of these concepts. Own determinations of concepts «health», «personal unproperty right», are also offered, «personal unproperty right on a health», «personal unproperty right for physical personality in the field of health protection», and expedience of fixing in Civil code of Ukraine of «right on a health protection».

Key words: health, personal unproperty right, personal unproperty right, on a health, right on a health protection, personal unproperty right for physical personality in the field of health protection.